

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

การบริการพยาบาลที่ดีในโรงพยาบาล มีปัจจัยสำคัญ คือ การประสานงานที่ดีของการบริหารและการวางแผนงาน การจัดการพยาบาลจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ วัตถุประสงค์ ระบบการบริหารงานโรงพยาบาล นโยบาย การปฏิบัติ ชนิดและจำนวนของบุคคลากรพยาบาล

โดยทั่ว ๆ ไป ประชาชนหรือผู้ป่วย จะมองโรงพยาบาลในฐานะที่เป็นสถาบันอันสูงส่ง เต็มไปด้วยบรรยากาศที่มีแต่ความสุภาพเรียบร้อยอ่อนโยน การให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ความเห็นอกเห็นใจ และการเข้าใจอย่างลึกซึ้งในปัญหาของแต่ละบุคคล รวมทั้งความปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง ซึ่งสืบเนื่องมาจากความชำนาญของบุคลากรระดับต่าง ๆ และเมื่อประชาชนมาติดต่อขอรับบริการ จากโรงพยาบาล ความประทับใจหรือความพอใจจะเกิดขึ้นก็เมื่อบริการที่ได้รับนั้น สามารถตอบสนองความมุ่งหวัง ความต้องการเหล่านั้นได้ครบถ้วนตามที่คาดหมายไว้

หน้าที่ความรับผิดชอบประการแรกของหน่วยงานบริการพยาบาล (Nursing Service) คือ การให้บริการที่สมบูรณ์แบบต่อผู้ป่วยทั้งกล่าวข้างต้น ด้วยการสอนเจ้าหน้าที่พยาบาล ผู้ช่วยพยาบาล การให้คำแนะนำผู้ป่วย ร่วมในทีมการรักษาของแพทย์ ร่วมมือในการจัดดำเนินการวิจัย และสร้างไว้ซึ่งเสถียรภาพของเจ้าหน้าที่พยาบาล

หน่วยงานบริการพยาบาล เป็นหน่วยงานที่ใหญ่ที่สุดของโรงพยาบาล ในฐานะที่เป็นเจ้าของหน่วยงานที่มีจำนวนบุคลากรในความรับผิดชอบมากกว่าครึ่งหนึ่งของบุคลากรทั้งหมด และเป็นหน่วยงานหนึ่งที่จะดำเนินงานสนับสนุนนโยบายทางการบริหารงานโรงพยาบาลให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ด้วยการให้บริการดูแลผู้ป่วยที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ต่อบุคคลภายนอก และเป็นหน่วยงานกลางที่จะร่วมมือ สนับสนุน

ส่งเสริม และประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่ร่วมให้บริการแก่ผู้ป่วยในโรงพยาบาล

โดยสรุป หน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานบริการพยาบาลในโรงพยาบาล จะมีดังนี้¹ คือ

- 1) ให้บริการพยาบาลแก่ผู้ป่วย ทำการประเมินผลเพื่อปรับปรุงบริการพยาบาล
- 2) ชำรงไว้ซึ่งเสถียรภาพ มาตรฐาน วิธีการ พยาบาลขั้นพื้นฐาน อันเป็นหน้าที่ของหน่วยงานโดยตรง
- 3) ชำรงไว้ซึ่งเสถียรภาพของเจ้าหน้าที่พยาบาล
- 4) ปรับปรุง เลือกสรรตัวบุคคล และให้การปฐมนิเทศ ตลอดจนการมอบหมายงานที่เหมาะสม
- 5) ส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีระหว่างหน่วยงานพยาบาลและหน่วยงานอื่น ๆ ในโรงพยาบาล
- 6) จัดให้มี และดำรงไว้ซึ่งประสิทธิภาพอันดีของบันทึกการพยาบาล (Nursing Records) ที่ใช้ในหอผู้ป่วย และการบริหารงานในโรงพยาบาล
- 7) จัดเตรียม และหางบประมาณที่เพียงพอแก่ความต้องการ

สิ่งสำคัญในหน้าที่รับผิดชอบของหน่วยงานบริการพยาบาลคือ การให้บริการพยาบาล ที่เปรียบพร้อมทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ในข้อเท็จจริงที่ว่า งานบริการพยาบาลเป็นงานบริการที่ต่อเนื่องกันในรอบ 24 ชั่วโมง และเป็นงานที่ผันแปรไปตามสภาพแวดล้อม ดังนั้น การกำหนดจำนวนบุคคลากร เพื่อให้ได้งานบริการที่สัมฤทธิ์ผล และมีประสิทธิภาพ จึงเป็นงานที่ยากยิ่งของผู้บริหารงานพยาบาล ในการจัดหาบุคคลากรที่มีคุณภาพ และจำนวนเพียงพอในทุก ๆ สภาวะ

¹ John R. McGibony, Principle of Hospital Administration (New York: G.P. Putnum's, 1972), p. 427.

องค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่องานบริการพยาบาล คือการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางการรักษาของแพทย์ เช่น การใช้ยาปฏิชีวนะ การใช้เครื่องจักรกล การเปลี่ยนแปลงนโยบายในการดูแลผู้ป่วย เช่น Rooming-in Technic* ของแผนกสูติศาสตร์ หรือการให้การดูแลผู้ป่วยโดยเน้นหนักภาวะทางจิตใจ ลักษณะงานที่มันแปรไปนี้จะทำให้งานของพยาบาลเปลี่ยนไปด้วย นอกจากนี้ยังรวมถึงงานในหน้าที่รับผิดชอบของพยาบาลที่มีในงานในวิชาชีพ ดังเช่น งานระเบียบต่าง ๆ (Clerical Work) ซึ่งทำให้พยาบาลต้องใช้เวลาที่ควรจะนำมาใช้ให้การพยาบาลดูแลผู้ป่วย มาทำงานอันมีใช้การพยาบาลเหล่านั้น ได้มีรายงานที่ไม่เปิดเผยฉบับหนึ่ง รายงานว่า พยาบาลระดับหัวหน้าคึกของโรงพยาบาลใหญ่แห่งหนึ่ง ต้องใช้เวลาในการทำงานถึงร้อยละ 38.3 ไปทำงานที่นอกเหนือจากงานพยาบาล

การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะงานพยาบาล (Functions Standard and Qualifications) ของงานพยาบาลในประเทศไทย ปรากฏว่ามีกิจกรรมพยาบาลมากมายหลายอย่างที่อยู่ในความรับผิดชอบของพยาบาล นับตั้งแต่งานที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลโดยตรง และไม่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลเลย²

ความสำเร็จในการบริหารงานโรงพยาบาล ขึ้นอยู่กับความรู้วิธีการจัดและใช้ประโยชน์ของบุคคลากร โดยเฉพาะบุคคลากรพยาบาล รายงานฉบับนี้เป็นการศึกษาถึง

* Rooming-in Technic เป็นลักษณะบริการการดูแลมารดาและทารกหลังคลอด ที่สนับสนุนให้มารดาได้ฝึกการเลี้ยงดูทารกด้วยตนเอง ภายใต้การช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่พยาบาล โดยจัดให้มารดาและทารกได้อยู่ร่วมกันตลอดระยะเวลาหลังคลอด ดังนั้นพยาบาลในหอผู้ป่วยหลังคลอด จะมีหน้าที่ดูแลทารกแรกเกิดเพิ่มขึ้นอีกหน่วยหนึ่ง.

²สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย, "สรุปผลรายงานการศึกษาเรื่องหน้าที่ความรับผิดชอบและกิจกรรมพยาบาล," สภาการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการวิจัยเรื่องปัญหาการขาดแคลนพยาบาล, เอกสารอัดสำเนา, 2512, หน้า 156.

ลักษณะกิจกรรมพยาบาลในโรงพยาบาล เพื่อหาข้อมูลอันแท้จริงในงานบริการพยาบาลที่ผู้ป่วยได้รับในแต่ละสภาพแวดล้อม โดยดำเนินการศึกษากิจกรรมพยาบาลในโรงพยาบาลรามาธิบดี เนื่องจากโรงพยาบาลรามาธิบดีเป็นโรงพยาบาลหนึ่งที่ใช้ระบบการบริหารงานโรงพยาบาลแบบใหม่ และมีนโยบายในการจัดให้พยาบาลรับผิดชอบหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลต่อผู้ป่วยโดยเฉพาะเท่านั้น

ข้อมูลเกี่ยวกับโรงพยาบาลรามาธิบดีและภาควิชาพยาบาลศาสตร์

โรงพยาบาลรามาธิบดี เป็นโรงพยาบาลประเภททั่วไป สังกัดอยู่ในคณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ เป็นสถานผลิตบุคคลากรทางสาธารณสุขระดับสูง เช่น แพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์อื่น ๆ มีนโยบายในการดำเนินงานด้าน การศึกษา การวิจัย และบริการทางสุขภาพตามลำดับความสำคัญ โรงพยาบาลรามาธิบดีเปิดให้บริการแก่ผู้ป่วยทั่วไป โดยให้บริการตรวจโรคผู้ป่วยนอกประมาณวันละ 1,500 ราย และมีเตียงรับผู้ป่วยใน 600 เตียง และคาดว่าจะมีการขยายเพิ่มจำนวนเตียงอีกในปี 2520 นี้ จำนวนเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลจำแนกตามประเภทได้ดังนี้³

ก. อาจารย์แพทย์	131 คน (คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี)
ข. แพทย์	86 คน
ค. พยาบาล	323 คน
ง. ทันตแพทย์	6 คน
จ. เภสัชกร	10 คน
ฉ. ผู้ช่วยพยาบาล	356 คน

³ภาควิชาโรงพยาบาล, รายงานประจำปี 2516 - 2517, คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี, มหาวิทยาลัยมหิดล, เอกสารอักษรสำนวน, หน้า 24.

ข. ข้าราชการอื่น ๆ	298 คน
ช. ลูกจ้างประจำ	520 คน
ฅ. ลูกจ้างชั่วคราว	384 คน

ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ เป็นภาควิชาหนึ่ง ของคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาล รามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล มีหน้าที่รับผิดชอบในการผลิตบุคลากรระดับพยาบาลและ พนักงานผู้ช่วยพยาบาล กำเนินการบริหางาน และให้บริการพยาบาลในโรงพยาบาล รามาธิบดี

เพื่อประกอบความเข้าใจในการบริหางานของโรงพยาบาลรามาธิบดีและภาค วิชาพยาบาลศาสตร์ จึงขอเสนอแผนภูมิการบริหางานของหน่วยต่าง ๆ ดังนี้

ภาควิชาพยาบาลศาสตร์

หัวหน้าภาควิชาพยาบาล
Director of Nursing (DNS)

Assistance DNS
in Pt care Administration

Evening & Night
N. Supervisor.

- เลขานุการภาควิชา ฯ
- เสมียน
 - ประจำแผนก
 - พยาบาลพิเศษ
 - Infirm
 - หอพัก ฯ

คณะกรรมการบริหาร

หัวหน้าพยาบาลประจำแผนก

(Coordinator)

วิทยาศาสตร์รากฐาน
และ
ศิลปะการพยาบาล
(โรงเรียนพยาบาล)

เวชศาสตร์ชุมชน

อายุรฯ

ศัลยฯ

สูติ-นรีฯ

กุมารฯ

จักษุฯ

ห้องผ่าตัด

หอผู้ป่วย

Teaching Associated
(T.A.)

Clinical Associated
(CL.A.)

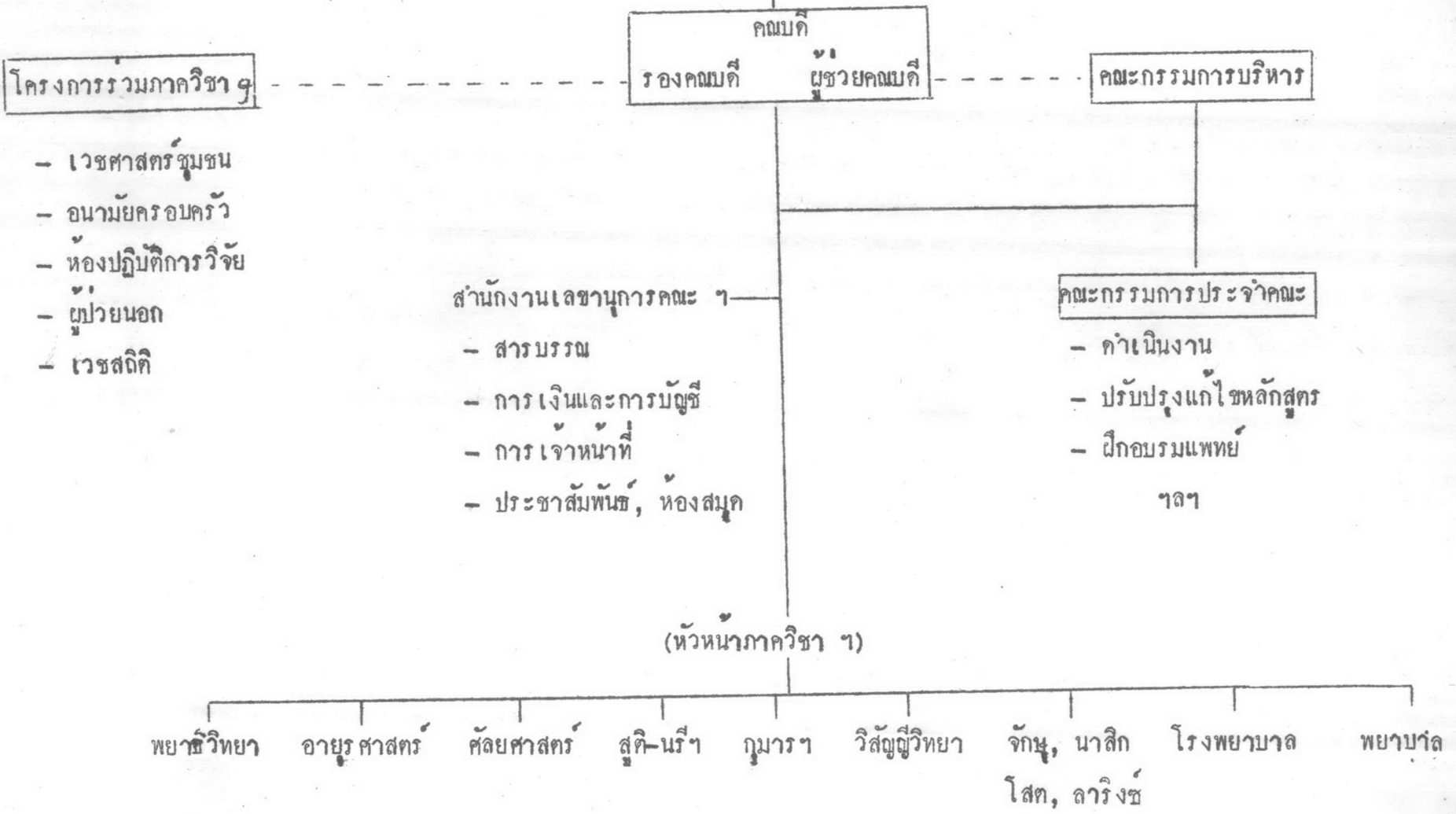
R.N. St.

P.N. St.

R.N.
(พยาบาล)

P.N.
(ผู้ช่วยพยาบาล)

คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามธิบดี

โครงการร่วมภาควิชา

- เวชศาสตร์ชุมชน
- อนามัยครอบครัว
- ห้องปฏิบัติการวิจัย
- ผู้ป่วยนอก
- เวชสถิติ

คณบดี
รองคณบดี ผู้ช่วยคณบดี

คณะกรรมการบริหาร

สำนักงานเลขานุการคณะ

- สารบรรณ
- การเงินและการบัญชี
- การเจ้าหน้าที่
- ประชาสัมพันธ์, ห้องสมุด

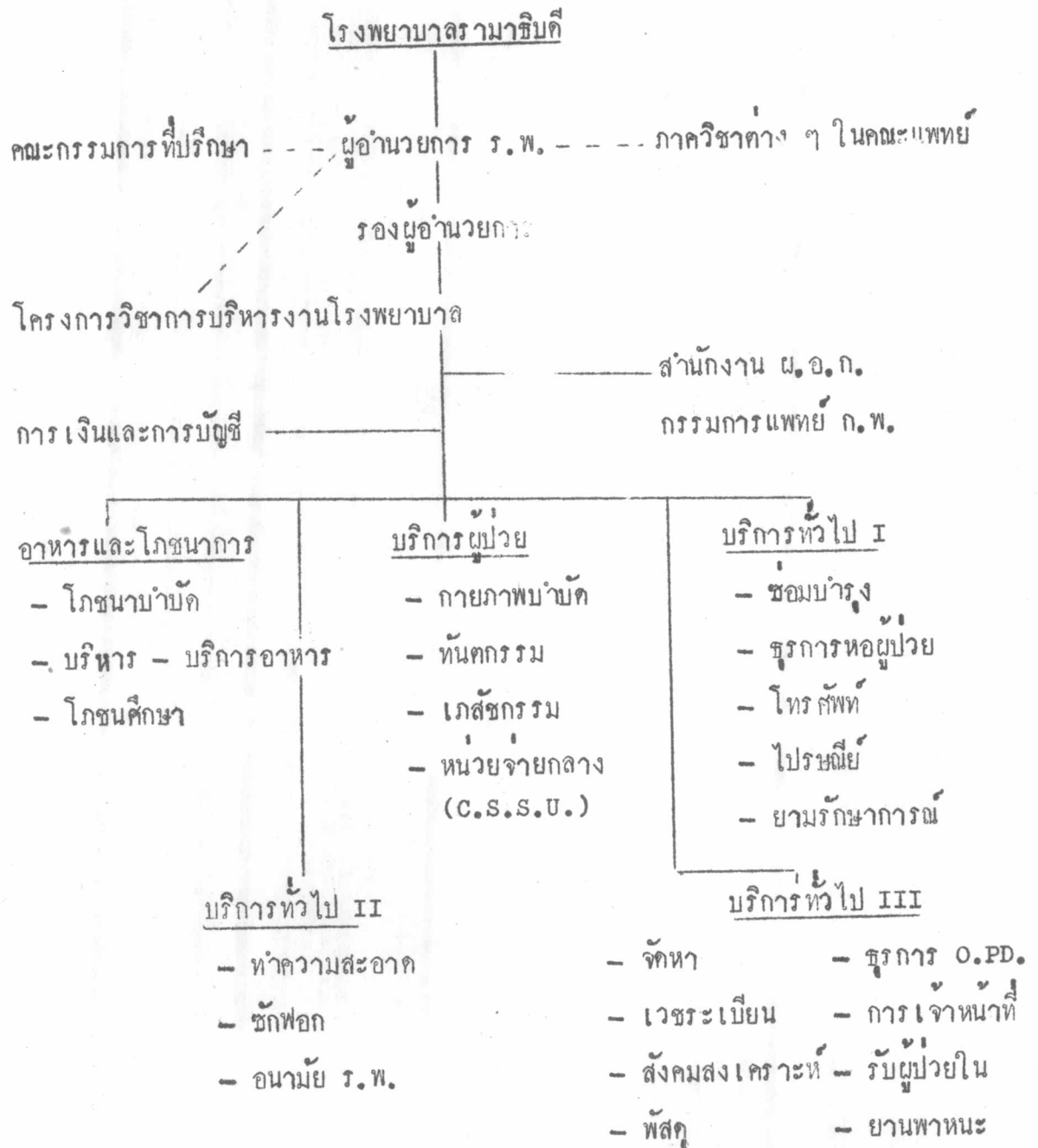
คณะกรรมการประจำคณะ

- ค่าเนื้องาน
 - ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร
 - ฝึกอบรมแพทย์
- ฯลฯ

(หัวหน้าภาควิชา)

พยาธิวิทยา อายุรศาสตร์ ศัลยศาสตร์ สูติ-นรีฯ กุมารฯ วิสัญญีวิทยา จักษุ, นาสิก, โสต, ดาริ่งซ์ โรงพยาบาล พยาบาล

ผังแสดงการบริหารงานภายใน*

* รายงานประจำปี 2515 - 2516, คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาริบัติ มหาวิทยาลัยมหิดล.

จากผังการบริการงานในโรงพยาบาลรามารชิบตี จะเห็นว่างานค้ำบริการผู้ป่วย ที่มีได้เกี่ยวข้องกับบริการพยาบาลโดยตรงนั้น มีหน่วยงานย่อย ในความควบคุมของผู้อำนวยการโรงพยาบาลรามารชิบตี เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงาน โดยสรุปรงานของหน่วยที่เกี่ยวข้อง กับบริการผู้ป่วยและบริการพยาบาล ยกให้เห็นเป็นตัวอย่างได้ดังนี้

1. หน่วยอาหารและโภชนาการ เป็นฝ่ายรับผิดชอบในการจัดเตรียมอาหารของ ผู้ป่วยตามใบแจ้ง เบิกจากหอผู้ป่วย และนำส่งถึงเตียงผู้ป่วยเป็นรายบุคคล

2. หน่วยธุรการหอผู้ป่วย มีหน้าที่ดูแลควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ประจำ หอผู้ป่วย (Ward Clerk) ในงานค้ำธุรการทั้งหมด เช่น งานระเบียบ งานสารบรรณ งานเก็บรวบรวมรายงานผู้ป่วยและนำส่งห้องเก็บระเบียบ การลงบันทึกสถิติ และการลง รายงานอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับวิชาการ เช่นการเขียนใบนัด เก็บและรายงานทางห้อง ทดลองของหอผู้ป่วย การเขียนใบตารางการปฏิบัติงานของพยาบาล และการติดตามงาน ธุรการนอกแผนก เป็นต้น

3. หน่วยทำความสะอาด รับผิดชอบในการควบคุมคนงาน และดำเนินงานเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของสถานที่ ภายในหอผู้ป่วย บริเวณภายในและบริเวณรอบอาคาร ทั้งหมด เช่น ทางเดิน สนาม เป็นต้น

4. หน่วยจ่ายกลาง (Central Sterile Supplies Unit C.S.S.U.) เป็นหน่วยที่จัดทำเครื่องมือ เครื่องใช้ และวัสดุภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในโรงพยาบาล โดยเฉพาะ การจัดทำความสะอาดปราศจากเชื้อ (Sterilization) โดยการจัดส่งตามใบแจ้ง เบิก และรับแลกจากหอผู้ป่วยต่าง ๆ ในรายการใช้ประจำวันและรายการพิเศษอื่น ๆ ทั้งนี้การ จัดเตรียมจะเป็นในรูปชุดต่าง ๆ เช่นชุดท้วม ชุดตัดไหม ชุดเจาะหลัง ฯลฯ และจะ รวมถึงการจัดเตรียมวัสดุภัณฑ์ เช่น สำลี ผ้าก๊อสปิดแผล เข็มฉีดยา และกระบอกฉีดยา (Syrings)

5. หน่วยซักฟอก รับผิดชอบงานที่เกี่ยวข้องกับเสื้อผ้า และ เครื่องใช้ที่เป็นผ้าทุกชนิด ในหอผู้ป่วย โดยการเก็บรักษา ทำความสะอาด จัดหา และจัดจ่ายให้เพียงพอตามความ จำเป็นของการใช้สอยประจำวัน จากรายการประเมินของแต่ละหอผู้ป่วยเป็นรายวัน

6. หน่วยเภสัชกรรม มีหน้าที่ในการจัดส่งยาและเวชภัณฑ์ น้ำยา เครื่องมือแพทย์ ในรายการแจ้งเบิกประจำวันของแต่ละหอผู้ป่วย

7. หน่วยธุรการผู้ป่วยนอก มีหน้าที่ในการรับ-ส่ง ผู้ป่วยที่ไม่สามารถช่วยตนเอง ได้ ภายในโรงพยาบาล ตลอดเวลา 24 ชั่วโมง ที่ได้รับการแจ้งจากพยาบาลประจำหอผู้ป่วย

งานบริการของพยาบาลในโรงพยาบาลรามาศิริ มีหน่วยงานช่วยส่งเสริมและสนับสนุนอยู่มากมาย โดยที่พยาบาลสามารถจะใช้เวลาทั้งหมดของการปฏิบัติงานให้การดูแลผู้ป่วยได้อย่างเต็มที่ แต่อย่างไรก็ดีในบทบาทของพยาบาลซึ่งเปรียบเสมือนแม่บ้านในหอผู้ป่วย เพื่อความพร้อมและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการดำเนินงานเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานของคนงานในหอผู้ป่วย และเสมียน เจ้าหน้าที่ประจำหอผู้ป่วย จะตกอยู่ในความรับผิดชอบของพยาบาลโดยตรงในทางปฏิบัติ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากิจการรรมพยาบาลในโรงพยาบาลรามาศิริ โดยคาดหวังว่า ระบบการบริหารงานของโรงพยาบาลรามาศิริ ที่พยายามจัดแบ่งงานอันมีเชิงงานพยาบาลดูแลผู้ป่วยออกจากความรับผิดชอบของพยาบาล เพื่อให้พยาบาลสามารถใช้เวลาทั้งหมดในการปฏิบัติงานให้การดูแลผู้ป่วย อันเป็นหนทางนำไปสู่ บริการพยาบาลที่ดี ทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วยการ Put the Right Man on the Right Jobs ตามหลักการบริหารที่ดีแล้วนั้น งานของพยาบาลจึงน่าจะเป็นลักษณะงานของวิชาชีพอันแท้จริง และมีผลงานในระดับสูงเป็นที่น่าพอใจของผู้รับบริการ ผู้วิจัยทำการศึกษากิจการรรมของพยาบาลทุกระดับ ในรอบ 24 ชั่วโมง เพื่อที่จะ

- 1) หาข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลในโรงพยาบาลรามาศิริ
- 2) ประเมินงานบริการพยาบาลที่ผู้ป่วยได้รับในแต่ละช่วงเวลาการทำงานของพยาบาล
- 3) เปรียบเทียบงานพยาบาลที่ให้อุปการะจากพยาบาลต่างระดับ

ความสำคัญของปัญหา

ในปี 2508 - 2510 ได้มีการกล่าวถึงปัญหาการขาดแคลนบุคคลากรทางการแพทย์อย่างกว้างขวาง อันสืบเนื่องมาจากความคาดหมายที่ว่าอัตราการผลิตบุคคลากรนั้น เพียงพอแก่ความต้องการของประชากรในประเทศ แต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏมิได้เป็นเช่นนั้น พยาบาลเป็นบุคคลากรทางการแพทย์ที่ได้รับความสนใจมากเป็นพิเศษ ตามสถิติของกองการพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข แจ้งว่าจำนวนพยาบาลที่ขึ้นทะเบียนประกอบโรคศิลปะ อยู่ในอัตราส่วนที่น่าพอใจต่อประชากรทั่วประเทศ คือ 1 : 2587 คน⁴ ในขณะที่สถาบันทางสาธารณสุขทุกแห่งประสบกับปัญหาการขาดแคลนพยาบาล โดยมีตำแหน่งพยาบาลว่างอยู่มากมายในสถานที่ราชการ และเอกชนทุกแห่ง ในเดือนธันวาคม 2510 รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการโครงการแก้ปัญหาขาดแคลนพยาบาล⁵ ดำเนินการศึกษาวิจัยถึงปัญหาของการขาดแคลน ปัญหาของการปฏิบัติงาน สภาพความต้องการของพยาบาล และหลักสูตรการศึกษา ได้ถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุและจัดวางข้อเสนอเพื่อการแก้ปัญหา แต่ปรากฏว่าสภาวะการขาดแคลนพยาบาลยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังมาจนในปัจจุบัน

ข้อสรุป ผลการวิจัยของคณะกรรมการโครงการแก้ปัญหาขาดแคลนพยาบาล⁶ มีดังนี้

1. ปริมาณความต้องการพยาบาลในระดับอัตราการเพิ่มของการผลิตคงที่จะมี

⁴กระทรวงสาธารณสุข, สถิติสาธารณสุข, เอกสารตีพิมพ์ของกระทรวงสาธารณสุข, 2510, หน้า 222.

⁵คำสั่งสภาการศึกษาแห่งชาติ ที่ 1/2511., 10 ธันวาคม 2510.

⁶สภาการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการวิจัยเรื่องปัญหาการขาดแคลนพยาบาล, คณะกรรมการโครงการแก้ปัญหาขาดแคลนพยาบาล, เอกสารอัครสำเนา, 2512, หน้า 123.

อัตราเฉลี่ยปีละประมาณ 2,000 คน ซึ่งปัญหาการขาดแคลนพยาบาลจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี นอกจากจะเร่งเพิ่มการผลิตขึ้นอีกปีละประมาณ 1,100 คน

2. สาเหตุของการขาดแคลนพยาบาล

2.1 ปริมาณการผลิตพยาบาลที่ต่ำกว่าระดับความต้องการตั้งได้กล่าวไว้ในข้อที่ 1

2.2 อัตราการลาออกของพยาบาล อยู่ในระดับสูงถึงร้อยละ 8.23 เมื่อรวมกับอัตราการสูญเสียเนื่องจากพยาบาลถึงแก่กรรม และครบเกษียณอายุ ในอัตราร้อยละ 3.5 แล้ว จะพบว่าระบบงานพยาบาลมีอัตราการสูญเสียที่สูงมาก

2.3 พยาบาลร้อยละ 10.35 ต้องปฏิบัติงานอื่นซึ่งมีชั่วโมงรักษาพยาบาลโดยตรง ทำให้จำนวนพยาบาลซึ่งไม่เพียงพอสำหรับการบริการพยาบาลผู้ป่วยอยู่แล้วต้องขาดจำนวนมากยิ่งขึ้น

2.4 การกระจายกำลังพยาบาล ไม่ได้สัดส่วนพอเหมาะกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

2.5 การขาดความก้าวหน้าทางราชการ ในรายงานส่วนตัวอย่างพบว่าอัตราส่วนของพยาบาลในชั้นต่าง ๆ มีดังนี้ เอก : โท : ทรี : จัตุร เท่ากับ 1 : 7 : 33 : 59 (ทั้งนี้ผู้วิจัยเสนอว่าเพราะคุณวุฒิของพยาบาลมีผลต่อการจាក់โอกาส และความก้าวหน้าทางราชการ จึงเป็นเหตุหนึ่งที่กระตุ้นหรือส่งเสริมให้พยาบาลคืนรนไปศึกษาต่อหรือลาออกไปประกอบอาชีพส่วนตัว)

2.6 เงินเดือนค่า ไม่เพียงพอกับค่าครองชีพในปัจจุบัน

3. ปัญหาและองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.1 สภาพของโรงพยาบาล ไม่ก่อให้เกิดความสนใจในการปฏิบัติงานของพยาบาล รวมทั้งความไม่พอใจในการบริหารงานของโรงพยาบาล

3.2 สภาพและสภาวะการทำงาน of พยาบาล ไม่ก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน รวมทั้งโอกาสความก้าวหน้าทางราชการ

3.3 สภาพของสถานศึกษา รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาที่ไม่เปิดโอกาสให้พยาบาลสามารถยกระดับฐานะของตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม และก้าวไปพร้อมกับวิชาการ -

ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน

จากการสำรวจของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย⁷ เพื่อหาสาเหตุแห่งความไม่พอใจในวิชาชีพของพยาบาลในปี 2513 พบสาเหตุที่สรุปได้ 5 ประการ คือ

1. ค่าครองชีพและภาระความรับผิดชอบในส่วนครอบครัว เงินรายได้และวิทยฐานะไม่เท่าเทียมกับวิชาชีพอื่น ซึ่งมีจำนวนเวลาศึกษาในหลักสูตร เท่ากันและค่าครองชีพที่สูงขึ้น เป็นเหตุให้พยาบาลไม่สามารถสร้างฐานะได้โดยอาศัยเงินเดือนพยาบาลแต่อย่างเดียว

2. ความก้าวหน้าในอาชีพ ความก้าวหน้ายังมีน้อย ก้าวไปได้ช้า ไม่ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันบางแห่ง และสังคมเท่าที่ควร

3. ข้อขัดแย้งระหว่างผู้สำเร็จการศึกษา กับสถาบันการศึกษา ข้อผูกมัดที่เข้มงวด และเรียกร้องผลประโยชน์โดยคำนึงถึงผู้รับ คือสถาบันและรัฐเป็นส่วนใหญ่ โดยไม่พิจารณาถึงผลได้ส่วนบุคคล ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาเกิดความรู้สึกว่าถูกบังคับและบีบบังคับ จึงคิดร่นเพื่อที่จะหนีไปไหน

4. ลักษณะงานพยาบาล อันเป็นลักษณะเฉพาะตัวที่ต้องการความเสียสละ อุตุนและความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ของบุคคลที่อยู่ในวิชาชีพ โดยที่บุคคลเหล่านี้ก็คือปุถุชนธรรมดา จึงน่าที่จะมีการพิจารณาเป็นพิเศษ สำหรับคุณลักษณะพิเศษของงาน

5. เจตนคติและการแสดงออกของบุคคลอื่นต่อพยาบาล ผู้ร่วมงาน และบุคคลรอบคันของพยาบาล ยังคงมีความคิดเชิงเดิมที่มีได้พัฒนาให้ทันสมัยต่อสภาพความเป็นจริงของพยาบาลในยุคปัจจุบัน จึงทำให้พยาบาลไม่อาจจะทนต่อการร่วมงาน หรือเผชิญหน้ากับบุคคลเหล่านี้ได้นาน

7 วันทวัน ปราชญโยธิน, "ปัญหาการขาดแคลนพยาบาล," วารสารรามาชิปที, 2 (พฤษภาคม, 2514), 27 - 28.

ในการบริหารงานพยาบาล ปัญหาหนักใจเกินแก้ และสำคัญยิ่งของผู้บริหาร คือ กำลังคน ดังนั้นหน้าที่ผู้บริหารงานทั้งหลายควรจะได้ให้ความสนใจต่อสภาพการทำงาน ของพยาบาลอย่างจริงจัง เพื่อการวางแผนงานอันเหมาะสม และการดำเนินงานอันมี ประสิทธิภาพ การศึกษาลักษณะ กิจกรรมพยาบาล เป็นหนทางหนึ่งที่สามารถจะบอกให้ ผู้บริหารงานได้ทราบถึงสภาพการทำงานอันแท้จริงของพยาบาล และนำมาเป็นแนวทาง ในการปรับปรุงวิชาชีพพยาบาลต่อไปในค่านคุณภาพ และบริการพยาบาลด้วยการใช้บุคลากร พยาบาลที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษางานบริการพยาบาลที่พยาบาลทุกระดับให้แก่ ผู้ป่วยผู้ใหญ่ที่รับไว้ในโรงพยาบาล (In - Patients) โดยที่งานบริการของโรงพยาบาล รามาธิบดี ได้จัดแบ่งแยกการดูแลผู้ป่วยตามลักษณะโรค ในความรับผิดชอบของภาควิชา ทาง ๆ 5 ภาควิชา คือ

1. ภาควิชาอายุรศาสตร์
2. ภาควิชาศัลยศาสตร์
3. ภาควิชาสูติศาสตร์ - นรีเวชวิทยา
4. การวิชาจักษุวิทยา - โสต - นาสิก และดาริงซ์วิทยา
5. ภาควิชากุมารเวชศาสตร์

โดยที่การศึกษานี้จะมุ่งไปในทางการพยาบาลผู้ป่วยผู้ใหญ่ ผู้วิจัยจึงไม่ได้ทำการ ศึกษากิจกรรมพยาบาลในหอผู้ป่วยของภาควิชากุมาร เวชศาสตร์ ในการให้บริการดูแลรักษา ผู้ป่วยของแต่ละภาควิชา ได้แบ่งแยกหอผู้ป่วยต่าง ๆ ตามลักษณะการดูแลรักษาที่ให้ เพื่อ ความสะดวกในการบริหารงานและให้บริการ เช่น หอผู้ป่วยเฉพาะโรค หอผู้ป่วยสามัญ และหอผู้ป่วยพิเศษ ผู้วิจัยกำหนดเลือกหอผู้ป่วยที่จะใช้ทำการศึกษานี้ ด้วยการสุ่มเลือก กลุ่มตัวอย่างจากหอผู้ป่วยสามัญของแต่ละภาควิชา โดยวิธี Stratified Proportional Random Sampling กล่าวคือ ในจำนวนหอผู้ป่วยสามัญของภาควิชาละ 3 แห่ง (ยกเว้น ภาควิชาจักษุ มีเพียง 2 แห่ง) ผู้วิจัยจะสุ่มเลือกทำการศึกษาภาควิชาละ 2 แห่ง ซึ่งรวม

ทั้งหมดจะได้หอผู้ป่วยสำหรับทำการศึกษ 8 แห่ง

การศึกษากิจการรพพยาบาลในหอผู้ป่วยทั้ง 8 แห่งนี้ ดำเนินไปภายใต้การสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิด และทำการจดบันทึกกิจกรรมทุก ๆ อย่าง ของเจ้าหน้าที่พยาบาลทุกคน ในแต่ละเวร ที่ขึ้นปฏิบัติงานในช่วงระยะเวลา 1 สัปดาห์ ของการสังเกตการณ์ติดต่อกัน

โดยเหตุที่โรงพยาบาลรามธิบดี เป็นแหล่งที่ให้การศึกษาและฝึกอบรมนักศึกษาพยาบาล ผู้วิจัยจึงเลือกทำการวิจัยในช่วงระยะเวลาปิดภาคการศึกษา เพื่อซักปัญหาการดูแลนักศึกษาพยาบาลของพยาบาลประจำหอผู้ป่วย และเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลอันแท้จริงของบริการพยาบาลที่ผู้ป่วยได้รับโดยตรงจากพยาบาล หรือผู้ช่วยพยาบาล ซึ่งระยะเวลาในช่วงนี้เป็นระยะเวลาการพักผ่อนเปลี่ยนลาพักผ่อนประจำปี (Vacation) ของเจ้าหน้าที่พยาบาลและผู้ช่วยพยาบาล ดังนั้น การหมุนเวียนกันปฏิบัติงาน และอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่ลดน้อยลงกว่าปกติ เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้การวิจัยนี้ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร เนื่องจากไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วน กับเจ้าหน้าที่ทุกคนตามที่ได้มุ่งหวังไว้ เพราะเจ้าหน้าที่ผู้นั้นลาพักผ่อนตลอดระยะเวลาของการทำการวิจัย และลักษณะการหมุนเวียนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่คลาดเคลื่อนไปจากปกติวิสัย ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์ซ้ำ ๆ ได้ในบางบุคคล กล่าวคือ เจ้าหน้าที่บางคนจะให้ข้อมูลจากการสังเกตการณ์ในระหว่างเวลา 7.00 - 15.00 น. เพียง 1 ครั้ง และระหว่างเวลา 15 - 23 หรือ 23 - 7 น. อีก 2 - 3 ครั้ง ในขณะที่เจ้าหน้าที่อีกผู้หนึ่งจะให้ข้อมูลในระยะเวลาเดียวกันได้ติดต่อกันตลอดระยะเวลา 5 วัน

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยถือว่าการสังเกตการณ์ของพยาบาลหรือผู้ช่วยพยาบาล 1 ครั้ง เป็นข้อมูล 1 หน่วยในการวิจัย รวมจำนวนข้อมูลที่ได้จากการสังเกตครั้งนี้ 676 ชุด เป็นข้อมูลจากพยาบาล 327 ชุด และผู้ช่วยพยาบาล 349 ชุด

ปัญหาที่ต้องการวิจัย

001943

1. พยาบาลและผู้ช่วยพยาบาลจะให้บริการการพยาบาลโดยตรงต่อผู้ป่วย (Direct Nursing Care) แยกต่างกันหรือไม่

2. พยาบาลและผู้ช่วยพยาบาลจะให้บริการการพยาบาลประกอบการดูแลผู้ป่วย (Indirect Nursing Care) แตกต่างกันหรือไม่

3. พยาบาลและผู้ช่วยพยาบาล จะมีการปฏิบัติงานกิจกรรมตามตำแหน่ง (Employee Activities) แตกต่างกันหรือไม่

4. พยาบาลและผู้ช่วยพยาบาล จะให้บริการการพยาบาลต่อผู้ป่วยในแต่ละช่วงเวลาของการปฏิบัติงาน แตกต่างกันหรือไม่

สมมุติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยเชื่อว่า

1) เจ้าหน้าที่พยาบาลจะให้บริการการพยาบาลที่แตกต่างกันตามระดับที่ต่างกัน โดยมีสมมุติฐานย่อยดังนี้

1.1 พยาบาลและผู้ช่วยพยาบาลจะให้บริการการพยาบาลโดยตรงต่อผู้ป่วยต่างกัน

1.2 พยาบาลและผู้ช่วยพยาบาลจะให้บริการการพยาบาลประกอบการดูแลผู้ป่วยต่างกัน

1.3 พยาบาลและผู้ช่วยพยาบาลจะใช้เวลาในกิจกรรมเฉพาะตำแหน่งแตกต่างกัน

2) เจ้าหน้าที่พยาบาลจะให้บริการการพยาบาลที่ไม่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลาของการปฏิบัติงาน

2.1 เจ้าหน้าที่พยาบาลจะให้บริการการพยาบาลโดยตรงต่อผู้ป่วย ไม่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลาของการปฏิบัติงาน

2.2 เจ้าหน้าที่พยาบาลจะให้บริการการพยาบาลประกอบการดูแลผู้ป่วย ไม่แตกต่างกัน ในแต่ละช่วงเวลาของการปฏิบัติงาน

2.3 เจ้าหน้าที่พยาบาล จะใช้เวลาในกิจกรรมเฉพาะตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน ในแต่ละช่วงเวลาของการปฏิบัติงาน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมกิจกรรมทั้งหมดของพยาบาลทุกระดับตามข้อสังเกตพบและลักษณะงานที่กำหนดไว้ (Job Description) ในการปฏิบัติงานของพยาบาลในหอผู้ป่วยสร้างเป็นแบบรายการ โดยเรียงลำดับตามลักษณะการปฏิบัติงานก่อนหลังในแต่ละช่วงเวลาของการปฏิบัติหน้าที่ ได้แบบรายการทั้งหมด 20 รายการ แบ่งเป็น 3 หมวดใหญ่ ๆ คือ

1. การพยาบาลโดยตรงต่อผู้ป่วย
2. การพยาบาลประกอบการดูแลผู้ป่วย
3. กิจกรรมเฉพาะตำแหน่ง

ในแต่ละหมวดจำแนกเป็นรายการย่อย ๆ ในลักษณะของพฤติกรรมของการปฏิบัติงาน (คุณภาพคนวก) เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูล แบบรายการนี้จัดทำเป็นแบบรายการตารางเวลา โดยแบ่งระยะเวลาใน 8 ชั่วโมง ของหนึ่งช่วงการปฏิบัติงานเป็นช่วงเวลาย่อย ๆ ช่วงละ 15 นาที

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบแบบรายการที่สร้างขึ้นนี้ด้วยตนเองในครั้งแรกเพื่อหาข้อบกพร่อง และเพิ่มเติมรายการที่ขาดไปบางประการ แล้วทำการทดสอบซ้ำอีกครั้งโดยผู้สังเกตการณ์ 3 คน ในจำนวน 30 คน ที่ฝึกอบรมไว้ คราวนี้ได้นำแบบรายการไปทดลองทำการสังเกตจริง ๆ กับเจ้าหน้าที่พยาบาลในหอผู้ป่วยหลังคลอด ของแผนกสูติ-นรีเวชฯ โรงพยาบาลรามารชิบตี โดยการทดลองนี้ทำติดต่อกันเป็นเวลา 3 วัน ตลอดรอบ 24 ชั่วโมง ผลปรากฏว่ายังคงมีการแก้ไขแบบรายการและต้องซักซ้อมความเข้าใจกับผู้สังเกตการณ์อีกเล็กน้อย

ภายหลังจากการทดลองครั้งที่สอง ผู้วิจัยได้ทำการแก้ไขแบบรายการให้รัดกุม ทำความตกลงซักซ้อมความเข้าใจในการใช้แบบรายการและงานในหน้าที่รับผิดชอบของผู้สังเกตการณ์อีกครั้งหนึ่ง ผู้สังเกตการณ์ที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บข้อมูลนี้ คัดเลือกจากนักศึกษาพยาบาลปีที่สอง ของโรงเรียนพยาบาลรามาชิบตี โดยมีข้อกำหนดว่านักศึกษาผู้ที่ทำการนี้ต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในหอผู้ป่วยนั้น ๆ แล้ว ทั้งนี้เพื่อการเก็บข้อมูลที่ถูกต้องแน่นอน เพราะมีความรู้ความเข้าใจงานบนหอผู้ป่วยนั้น ๆ เป็นอย่างดีพอสมควร

ผู้สังเกตการณ์ 30 คน ได้รับการมอบหมายให้ทำการเก็บข้อมูลของผู้ป่วยละ 3 คน โดยจัดแบ่งเป็น 3 ช่วงระยะเวลาของการสังเกตเช่นเดียวกับช่วงระยะเวลาของการปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาล สำหรับหอผู้ป่วยของแผนกอายุรศาสตร์ที่มีจำนวนเจ้าหน้าที่ในเวรเข้ามากกว่าแห่งอื่น ได้จัดให้มีผู้สังเกตการณ์ในเวรนี้ 2 คน เพื่อให้การเก็บข้อมูลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การเก็บข้อมูลนี้ดำเนินติดต่อกันตลอดระยะเวลา 1 สัปดาห์ และทำทุก ๆ ช่วงเวลาการปฏิบัติงานของพยาบาล

การบันทึกรายงาน ผู้สังเกตการณ์จะทำเครื่องหมายลงในช่องตารางเวลาที่มี การปฏิบัติการณ์นั้น ๆ ของเจ้าหน้าที่พยาบาลแต่ละคน ในแบบสำรวจตามรายการที่ได้ปฏิบัติ และเวลาที่มีการปฏิบัติ เช่น เมื่อเจ้าหน้าที่พยาบาลจักยาให้ผู้ป่วยเมื่อเวลา 8.00 น. ผู้สังเกตการณ์ก็จะทำเครื่องหมายลงในตาราง "จักยา" ในช่องตารางเวลา 8.00 - 8.15 น. เมื่อกิจกรรมนั้น ๆ สิ้นสุดลงก่อนเวลา 15 นาที ในตารางเวลานั้น ๆ ก็จะมี กิจกรรมอื่น ๆ รวมด้วย เช่น การรายงานแพทย์ การรับโทรศัพท์ เป็นต้น แบบรายการนี้ จะเป็นรายงานการปฏิบัติกิจกรรมของเจ้าหน้าที่พยาบาลหรือผู้ช่วยพยาบาลที่ผู้สังเกตการณ์ เก็บรวบรวมได้จากการสังเกตตลอดช่วงเวลาของการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่แต่ละคนในแต่ละช่วงเวลาซึ่งผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ และแปลความหมายต่อไป

ภายหลังจากการเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบรายการมาทดสอบความ เชื่อถือได้ด้วยการให้ผู้สังเกตการณ์ 2 คน ทำการสังเกตกิจกรรมและทำบันทึกรายงาน ในพยาบาล 1 คน ที่ขึ้นปฏิบัติงานในวันและเวลาเดียวกัน พร้อม ๆ กันเป็นระยะเวลา เวลละ 2 ชั่วโมง 3 วัน เพื่อนำมาทดสอบความเชื่อถือได้ของแบบรายการต่อไป